

CYKL | NOWE HORYZONTY KINA
GRUPA WIEKOWA | SZKOŁA PONADPODSTAWOWA
PRZEDMIOT | JĘZYK POLSKI, LEKCJA WYCHOWAWCZA

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE DLA NAUCZYCIELA

SCENARIUSZ LEKCJI

opracowanie: Jolanta Wróblewska

FILM | *Niepamięć*
Apples (Mila), Grecja, Polska, Słowenia 2020, 90 min

reżyseria: Christos Nikou
scenariusz: Christos Nikou, Stavros Raptis
zdjęcia: Bartosz Świniarski
montaż: Giorgos Zafeiris
obsada: Aris Servetalis, Sofia Georgovassili, Anna Kalaitzidou

Współczesna, i jednocześnie umieszczona poza czasem, opowieść, która przenosi nas do Aten, gdzie panuje epidemia amnezji. Główny bohater, Aris, ma numer 14842 na szpitalnym oddziale dla osób z zaburzeniami pamięci. Pewnego dnia wyszedł z domu, wsiadł do autobusu i na pętli nie wiedział już, kim jest, gdzie mieszka, co przeżył. Takim jak on daje się szansę – mogą stworzyć sobie nową tożsamość i nowe wspomnienia. Pokazywana na festiwalu w Wenecji *Niepamięć* łączy w sobie absurdalny humor rodem z filmów Yorgosa Lanthimos (*Zabicie świętego jelenia*, *Faworyta*) i melancholię znaną z dzieł Charliego Kaufmana (*Być jak John Malkovich*, *Anomalisa*), a gdzieś w tle pobrzmiwa głos orwellowskiego Wielkiego Brata.

Konstruowanie pamięci. Filmowa dystopia i antyutopia

Temat lekcji

Konstruowanie pamięci. Filmowa dystopia i antyutopia

Czas trwania lekcji

45 min

Cele lekcji

Podczas lekcji uczeń:

- definiuje pojęcia: *dystopia*, *utopia*, *antyutopia*,
- charakteryzuje bohatera filmowego,
- interpretuje sceny filmowe,
- interpretuje tytuł filmu,
- formułuje pytania problemowe filmu,
- wnioskuje, argumentuje.

Powiązanie z podstawą programową

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

- I.1. Kształtowanie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej uczniów.
- I.7. Kształtowanie umiejętności czytania, analizowania i interpretowania literatury oraz innych tekstów kultury, a także ich wzajemnej korespondencji.
- I.9. Kształcenie umiejętności rozumienia roli mediów oraz ich wpływu na zachowania i postawy ludzi, a także krytycznego odbioru przekazów medialnych oraz świadomego korzystania z nich.
- I.10. Budowanie systemu wartości na fundamencie prawdy, dobra i piękna oraz szacunku dla człowieka.

III. Tworzenie wypowiedzi.

- III.1. Doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, argumentacji i udziału w dyskusji.
- III.3. Kształcenie umiejętności formułowania i uzasadniania sądów na temat dzieł literackich oraz innych tekstów kultury.

Metody i formy pracy

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące metody i formy pracy z uczniem:

- karta pracy;
- burza mózgów,
- praca w parach,
- elementy wykładu.

Środki dydaktyczne

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące środki dydaktyczne:

- film *Niepamięć*,
- fragmenty wypowiedzi reżysera filmu,
- karta pracy.

Przygotowanie do lekcji

Lekcja powinna się odbyć po obejrzeniu filmu *Niepamięć*.

PRZEBIEG LEKCJI

Wprowadzenie (10 minut)

Nauczyciel prosi uczniów o zapisanie w zeszycie 10 informacji na temat głównego bohatera.

Przewidywane odpowiedzi:

- To samotny mężczyzna.
- Bohater zapomina, kim jest.
- Staje się pacjentem szpitala.
- Realizuje program „Nowa tożsamość”.
- Wykonuje polecenia lekarzy.
- Lubi jabłka.
- Ucieka od przeszłości (spotkanie z psem).
- Nie chce odzyskać pamięci (wybiera pomarańcze, których nie lubi, a odrzuca jabłka, dobre na pamięć).
- Jest milczący.
- Nawiązuje relacje z kobietą, która wykonała już więcej zadań z programu terapeutycznego.
- Dostrzega sztuczność i absurdalność sytuacji, w której się znalazł, dlatego unika kobiety.
- Płacze na pogrzebie mężczyzny, którym opiekował się w szpitalu.
- Odzyskuje pamięć i wraca do swojego mieszkania.
- Godzi się ze śmiercią żony.

To zadanie porządkuje nam opowieść i uświadamia uczniom, że filmowa historia jest prezentowana z perspektywy tego bohatera. Dlatego właśnie reżyser filmu bardzo często wybiera wąskie kadry, zbliżenia mężczyzny. Kamera podąża za nim, aby pokazać jego izolację, samotność. Śledzimy z bliska jego emocje. Zastosowanie formatu kadrów 4 : 3 jest bezpośrednim odniesieniem do zdjęć, które Aris wykonuje polaroidem.

Realizacja tematu

1. Pamięć i amnezja (5 minut)

Nauczyciel zapisuje na tablicy dwa słowa: PAMIĘĆ i AMNEZJA. Uczniowie podają skojarzenia do tych słów. Przykładowe odpowiedzi:

- PAMIĘĆ: nasze doświadczenie, wspomnienia, skojarzenia, pamięć krótkotrwała, pamięć długotrwała, pamięć wzrokowa, funkcja mózgu, tożsamość, zdolność, umiejętność itd.
- AMNEZJA: zanik pamięci, ograniczenie, uszkodzenie mózgu, uraz mechaniczny, wynik szoku i silnych emocji itd.

Konkluzją tej części lekcji jest informacja, że film dotyczy pamięci. Nauczyciel prosi uczniów o sformułowanie pytań, na które film próbuje odpowiedzieć, np.:

- *Jak selektywna jest nasza pamięć?*
- *Czy pamiętamy, czego doświadczyliśmy?*
- *Czy możemy zapomnieć o rzeczach, które nas ranią, wymazać coś z pamięci, uciec od złych wspomnień?*
- *Czy to możliwe, że w głębi duszy nie chcemy zapomnieć o bolesnych doświadczeniach, ponieważ bez nich tracimy swoją tożsamość?*
- *Czy człowiek jest po prostu sumą wszystkich wspomnień, których nie zapomina?*
- *Jak funkcjonuje nasza pamięć i jak to na nas wpływa?*
- *Jak na naszą pamięć wpływają emocje?*
-

- *Jak na naszą pamięć wpływa technologia, która w dzisiejszych czasach bardzo ułatwia utrwalanie informacji?*
- *Czy to możliwe, że postęp technologiczny sprawił, iż nasz mózg stał się bardziej „leniwy”?*
- *Czy w dobie rozwoju technologicznego zapamiętujemy coraz mniej zdarzeń?*
- *Itd.*

2. Dystopia (25 minut)

Nauczyciel podaje uczniom definicję dystopii, a następnie rozdaje **Kartę pracy nr 1** i prosi o pracę w parach.

DYSTOPIA – miejsce, w którym dzieje się jak najgorzej; stosunki społeczne, w których panuje zło; odwrotność utopii; <https://sjp.pl/dystopia>.

Autorstwo pojęcia *dystopia* przypisuje się Johnowi Stuartowi Millowi (1806–1873) – angielskiemu filozofowi, politologowi i ekonomistcie, który wygłaszając 12 marca 1868 roku w Izbie Gmin parlamentu angielskiego mowę skierowaną przeciwko opozycji, powiedział o swoich przeciwnikach politycznych: „Zapewne zbyt pochlebstwem jest nazywanie ich utopistami. Powinno się ich raczej nazywać dystopistami albo kakotopistami. To, co powszechnie zwie się Utopią, jest bowiem czymś zbyt dobrym, aby być możliwym w praktyce; lecz to, czego oni zdają się pragnąć, jest zbyt złe, aby znaleźć praktyczne zastosowanie”.

Za: M. Głażewski, *Dystopia albo ontologia Zło-bytu*, Przegląd Pedagogiczny, 2010, 1, s. 30–51.

http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-36645827-29db-48d2-b635-4fe0b3a38221/c/Michal_Glazewski_Dystopia_albo_ontologia_Zlo_bytu.pdf, s. 31 [dostęp: 19.03.2021].

Uczniowie dostrzegają, że to pojęcie jest przeciwieństwem utopii (projekt idealnego ustroju politycznego, opierającego się na sprawiedliwości, solidarności i równości) i zakłada pesymistyczny osąd zastanego świata. W opisywaniu tego świata posługujemy się zazwyczaj fantastyką i hiperbolą.

Przewidywane odpowiedzi do karty pracy:

Jaki jest nowy świat bohatera?

- *Nowe, surowe, bezosobowe mieszkanie, w którym człowiek jest sam.*
- *W mieszkaniu jest szafa z różnymi ubraniami w stonowanych kolorach.*
- *Nagrania recytowane przez bezosobowy męski głos stwarzają pozory prostego świata.*
- *Kolejne zadania pozbawione odpowiednio rozbudowanego kontekstu jawią się jako absurdalne i, choć zwykle są nieszkodliwe, niekiedy zachęcają do dwuznacznych etycznie zachowań.*
- *Ważny jest album ze zdjęciami – jako dowód zbierania doświadczeń.*
- *Kreowany przez lekarzy.*
- *Ludzie robią w nim coś czasami wbrew sobie (boją się horroru, nie skaczą do basenu z najwyższej trampoliny).*
- .

Co robi nowy bohater?

- *Ubiera się w cudze rzeczy, wkłada za krótkie spodnie i dosłownie wchodzi w czyjeś buty.*
- *Wykonuje (odhacza) kolejne punkty na liście: uczy się jeździć na rowerze, uczestniczy w zabawie kostiumowej, idzie do kina, skacze z wysokości do basenu.*
- *Nie myśli, działa mechanicznie.*
- *Dokumentuje swoje działania, żeby coś udowodnić, uwiarygodnić.*

→ *Itd.*

Jak wyglądają relacje człowieka z innymi ludźmi?

- *Dystans i emocjonalny chłód.*
- *Odgrywanie ról (przebierana zabawa).*
- *Ludzie są obok siebie.*
- *Wykorzystują siebie nawzajem (zaplanowany seks z przypadkową osobą).*
- *Itd.*

Jaki jest nowy człowiek?

- *Na początku jest posłuszny, nie zadaje żadnych pytań, jest bezrefleksyjny.*
- *Człowiek przyjmuje swoje nowe położenie z pełnym spokojem.*
- *Wydaje się, że nie ma emocji (poza lekkimi uśmieszkami bohater jest zimny jak lód).*
- *Nie okazuje uczuć i wydaje się ich w ogóle nie odczuwać.*
- *Dzięki przypadkowo poznanej Annie (wyprzedzającej Arisa w realizacji programu) bohater odkrywa przyszłe zadania do wykonania. Dostrzega bezsens metody, która pierwotnie miała mu pomóc w przywróceniu kontroli nad jego życiem, a w rzeczywistości pozbawiła go sprawczości i inicjatywy.*
- *Kiedy widzimy na pogrzebie jego łzy, to wiemy, że bohater pamięta, czuje ból, żal.*

→ *I.*

Kiedy nauczyciel analizuje z uczniami ich pracę, zwraca uwagę na to, że filmowa dystopia zawiera oczywiście elementy fantastyczne i przerysowuje, hiperbolizuje pewne zachowania..

Na koniec tej zasadniczej części lekcji zadaje pytanie:

W jakim celu reżyser filmu zastosował w filmowej opowieści dystopię?

Kiedy nauczyciel wysłucha interpretacji uczniów, może przeczytać fragment wypowiedzi reżysera.

Postrzega on swój film jako tematyczną paralelę z obecną obsesją społeczeństwa na punkcie mediów społecznościowych. Dlatego w obrazie Christosa Nikou świat funkcjonuje bez telefonów komórkowych, bez komputerów. Po prostu nie ma nic cyfrowego:

„Nie ma już potrzeby zapisywania czegoś w swoim umyśle, bo dziś możesz przechowywać swoje dane na urządzeniach. Technologia wpłynęła na dużą część naszej pamięci. [...] Zadaniem bohatera filmowego jest robienie selfie aparatem polaroidowym. [...] To właśnie to, co ludzie robią teraz w kampaniach na Instagramie, wyzwaniach TikTok lub na innych platformach mediów społecznościowych. [...] I myślę, że żyjemy w czasach, w którym bardziej chodzi o zrobienie zdjęcia niż o życie chwilą”.

Źródło:

<https://www.latimes.com/entertainment-arts/awards/story/2021-01-12/greek-film-apples-christos-niko>
u [dostęp: 19.03.2021]

Jedna z wypowiedzi reżysera odnosi się również do obecnego czasu pandemii zakaźnej choroby COVID-19 wywołanej przez koronawirusa SARS-CoV-2:

„Zwłaszcza ostatnie dziesięć lat z wykorzystaniem mediów społecznościowych sprawiło, że nasze życie stało się bardziej dystopijne. Myślę, że żyliśmy już w dystopii, ale nigdy tego nie zrozumieliśmy, a teraz żyjemy w tej pandemii, która jest dystopią. [...] Myślę też, że przeżywamy dwie dystopie, ponieważ teraz mieszkamy cały dzień przed ekranem i jesteśmy do tego całkowicie przyzwyczajeni... To szaleństwo, całkowicie przegapiliśmy osobiste zajęcia...”.

Źródło:

<https://deadline.com/2021/02/apples-christos-nikou-cate-blanchett-interview-greece-international-feature-oscar-1234684352/> [dostęp: 19.03.2021].

Podsumowanie tematu (5 minut)

W filmie pojawia się również motyw ANTYUTOPII – reżyser przedstawia społeczeństwo przyszłości, którego organizacja polega na ograniczaniu wolności jednostki poprzez całkowite podporządkowanie jej systemowi władzy lekarzy.

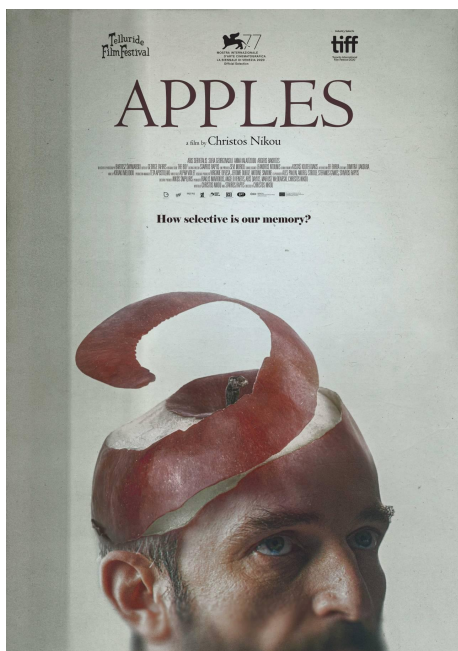
Nauczyciel prosi uczniów o interpretację zakończenia filmu.

Przewidywane odpowiedzi:

- Carte blanche bohatera filmowego to tylko ułudą wolności. Dla Arisa wymazanie przeszłości staje się szansą na ucieczkę od samego siebie i uwolnieniem się od bólu. *Jednak nie jest to dla człowieka wcale dobre rozwiązanie.* Zakończenie filmu jest optymistyczne, bo pokazuje bohatera, który wraca do swojej prawdziwej tożsamości. Akceptuje to, że ból, cierpienie i żałoba po bliskiej osobie są częścią ludzkiego życia („Człowiekiem jestem i nic, co ludzkie, nie jest mi obce” – Terencjusz). Zaczyna sam decydować o sobie. Nikt go już nie instruuje.
- Czy tylko w społeczeństwie bez technologii można wrócić do życia i nie być skazanym na samotność?

Praca domowa (dla chętnych)

1. Oryginalny, angielski tytuł filmu to *Apples*, czyli *Jabłka* (gr. *Mila*). Dlaczego motywem, który powtarza się w filmie jest ten owoc? Znajdź informacje dotyczące tego tytułu i zinterpretuj plakat do tego filmu.

Przykładowa odpowiedź:

Jabłka w filmie stanowią metaforę. Przede wszystkim jest to owoc, który może poprawić pamięć. Bohater pamięta to, że lubi jeść jabłka. Jednak ważna jest również osobista historia reżysera filmu. W wywiadach wspomina on, że w swojej pamięci przechowuje wyraźny obraz ojca jedzącego jabłko. Ojciec ten jadł codziennie 7–8 jabłek i miał świetną pamięć. Kiedy zmarł, to Christos Nikou zaczął myśleć o filmie, aby właśnie poradzić sobie z żałobą.

W tytule tym jest być może również ironia, gdyż większość ludzi używa dziś urządzeń marki Apple do przechowywania swojego życia i wspomnień.

CC BY-NC-ND: uznanie autorstwa – użycie niekomercyjne – bez utworów zależnych 3.0 Polska

Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

Karta pracy nr 1

Nowa tożsamość

Trudno żyć samemu, jeśli nie ma się tożsamości. Nie można podróżować. Może pan zacząć od nowa. Prowadzimy program „NOWE ŻYCIE”. Nie odzyska pan pamięci. Nie ma na to sposobu. Ale program pozwoli panu zacząć żyć od nowa. Zdobyc nowe doświadczenia i wspomnienia.

<p>Jaki jest nowy świat bohatera?</p> <p>szafa z ubraniami krótkie spodnie buty instrukcje na kasetach polaroid album do zdjęć</p>	
<p>Co robi nowy człowiek?</p>	
<p>Jak wyglądają relacje człowieka z innymi?</p>	
<p>Jaki jest nowy człowiek?</p>	